

ULUBORLU İLÇESİNDE KIRAZ ZİRAATI*

Cherry Agriculture in Uluborlu District

Yrd. Doç. Dr. Turhan ÇETİN**

ÖZET

Uluborlu ilçesi Akdeniz Bölgesi'nin Antalya Bölümü'nün Göller Yöresinde bulunur. Yönetim olarak Isparta ili sınırları içerisindedir. Yörenin iklim özellikleri, Akdeniz iklimi ile karasal iklim arasında geçiş özelliği göstermektedir. Nitekim Uluborlu'nun yıllık ortalama sıcaklığı 11,7 °C ve yıllık ortalama yağış miktarı ise 644 mm'dir.

Bu araştırmada Uluborlu ilçesinde kiraz ziraatı incelenmiştir. Son otuz yılda ilçedeki tarımsal faaliyetlerde yaşanan gelişmeler yörenin bölgedeki ekonomik fonksiyonunu artırmıştır. Kiraz ziraatı; yer şekilleri, iklim, toprak ve su gibi doğal ortam koşullarının etkisi altındadır. Bu koşullara; arazinin mülkiyet durumu, tarımsal kültür, sulama, ulaşım ve pazarlama gibi beşeri faktörleri de eklemek gerekir.

Uluborlu ilçesinde 17 tür kiraz yetiştirilmektedir. Ancak bunlar içerisinde "Ziraat 0900" adı verilen kiraz türünün üretimi diğerlerine göre daha yaygın olarak yapılmaktadır. Dünyada Türk kirazı olarak tanınan bu kiraz en çok ihraç edilen türdür. Uluborlu ilçesinde 2006 yılında 6050 ton kiraz üretilmiştir. Bu kirazın 4850 tonu ihraç edilmiştir.

İlçedeki kiraz ziraatından daha fazla gelir elde edebilmek için; mevcut soğuk hava depolarının sayı ve kapasiteleri artırılmalı, ilçenin ana karayolu bağlantısı güçlendirilmeli, demiryolu bağlantısı sağlanmalı ve Antalya havalimanına bağlantısı güçlendirilmelidir.

İlçedeki geleneksel hale dönüştürülen Kiraz Şenlikleri uluslararası boyuta taşınmalı ve kirazın dünyaya tanıtımı hızlandırılmalıdır.

Yöredeki kiraz üreticileri; zirai bakım, üretim ve pazarlama konularında gerekli atılımları yapmalıdırlar. Bu konuda yöredeki üreticiler tarımsal kalkınma kooperatiflerinde aktif olarak görev almalı ve bu kooperatifler pazarlama, rekabet ve ihracat alanlarında da faaliyetlerini geliştirmelidir.

Anahtar Kelimeler: Uluborlu ilçesi, kiraz ziraatı, ekonomik kalkınma

* Bu araştırmanın bir bölümü 5-8 Haziran 2007'de Antalya'da düzenlenen "GEOMED 2007 International Symposium on Geography" adlı sempozyumda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara. (turhan@gazi.edu.tr)

ABSTRACT

Uluborlu is in the Region of Lakes in the Mediterranean Region which is in Antalya Part. It belongs to Isparta province. Seasonal features of the region are a mix of both Mediterranean and territorial seasons. Annual mean temperature is 11.7°C and annual mean rain is 644 mm in Uluborlu.

The study is concerned with the cherry agriculture in Uluborlu. Advances in agricultural activities of Uluborlu in past thirty years have increased the economical functions of the region. Natural environment such as geographical forms, season, soil, and water characteristics influences the cherry agriculture. In addition to such factors, other related factors are agricultural traditions, transportation, marketing and irrigation.

Seventeen types of cherry are being produced in Uluborlu. However, one kind, namely "Agriculture 0900", is much more commonly produced. This type of cherry which is known as Turkish cherry is the one which is the most exported cherry type. 6050 tons of cherry are produced in 2006 in Uluborlu of these, 4850 tons are exported.

In order to increase the income from cherry agriculture, the following steps should be taken: increase in the number and capacity of the current cold stores, improving the connections to main road, providing railway options, improving the connections to Antalya Airport.

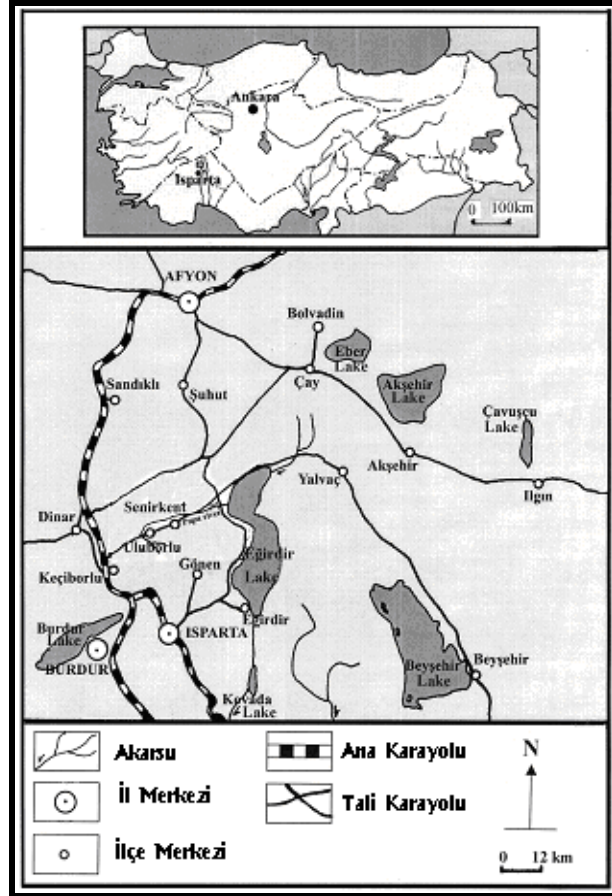
Cherry Fest which becomes a traditional activity in the district should be international to introduce it globally.

Local producers should actively take part in agricultural cooperations and these cooperations improve their marketing, competition and exportation activities.

Key Words: *Uluborlu district, cherry agriculture, economical development*

1. Giriş

Kiraz, Rosaceae familyasının bir üyesi olup, Latince adı:Prunus avium L.'dir. Kirazın anavatanı Kafkasya, Hazar Denizi ile Karadeniz arasındaki bölgedir (Küden ve Sırış, 2001;Hasad, 2005:9). Buna göre ülkemiz de kirazın orijin merkezlerinden biridir. Kiraz ülkemizin hemen her yerinde yetişmektedir. Özellikle Karadeniz Bölgesi, İç Anadolu Bölgesi, Marmara Bölgesi, İç Batı Anadolu Bölümü, Ege Bölümü ve Göller yöresinde yoğun olarak yetiştirilmektedir (DPT, 2001). Araştırma alanı olan Uluborlu Akdeniz Bölgesi'nin Antalya Bölümü'nde Göller Yöresinde ve Isparta ili sınırları içerisinde yer alır (Şekil 1).

Şekil 1. Uluborlu ve Çevresinin Lokasyon Haritası.

Ülkemizde kırsal yörelerin kalkınmasında en önemli sektörlerden biri de tarımsal üretimdir. Son yıllarda tarım sektöründe giderek üretim alanı ve ekonomik önemi artan bir faaliyet de meyveciliktir (Doğanay, 1998:177). Bu bağlamda Uluborlu ilçesinde meyvecilik özellikle de kiraz ziraatı kalkınmanın temelini oluşturmaktadır.

Kırsal kesimlerdeki hayat standardını yükseltmek için de devletin ilgili kurumları, belediyeler, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları bu yöredeki doğal ve beşeri zenginliği ortaya koymalı, yöredeki insanların da bu zenginlikten faydalanmalıdır. Bu bağlamda Uluborlu ilçesinde kiraz ziraatı söz konusu kırsal kalkınma için ideal örnek teşkil etmektedir.

Araştırma alanında kiraz ağacı sayısı, dikim alanı, üretim ve ihracat ile ilgili kayıtlara ilk 1985 yılında rastlanmıştır. Bu yüzden tablo ve grafiklerde kullanılan veriler 1985–2006 yıllarına aittir.

2. Uluborlu’da Kiraz Ziraatını Etkileyen Doğal Koşullar

Uluborlu’da kiraz ziraatını yer şekilleri, iklim, toprak ve su kaynakları gibi doğal koşullar ile arazinin mülkiyet durumu, tarımsal kültür, sulama, ulaşım ve pazarlama gibi beşeri faktörler etkilemektedir. İlçede kiraz ziraatı yapılan tarım alanları Gençali Ovası’nın batı kesiminde bulunmaktadır (Çetin, 2002). Kiraz bahçelerinin büyük bir bölümü ovanın ortasından geçen ve Pupa Çayı ve Uluborlu Barajı’ndan sağlanan sulama kanalları ile sulanmaktadır.

İlçe güneydoğuda Kapıdağı (2447m), kuzeybatıda Kılınçlağın dağı (2060m), güneyde Hisarlık tepe (1610m) ve kuzeyde Gençali ovası ile çevrilidir. Kiraz ziraatının yoğun olarak yapıldığı Gençali Ovası, Kuaterner yaşlı alüvyonlarla kaplıdır. Bu ova, Pliosen sonlarında yöredeki çukur alanların çökmesi ve Kılınçlağın Dağı ve Barla Dağı’nın yükselmesiyle oluşmuştur (Kahraman, Atayeter ve Arıbaş, 1998-1999). Bu ovanın sularını yörenin tek sürekli akarsuyu olan Pupa (Üyüllü) Çayı boşaltmaktadır.

Uluborlu’nun iklim verileri incelendiğinde; yıllık sıcaklık ortalamasının 11,7 °C olduğu görülür. En sıcak ay ortalaması 22,6 °C ile temmuz iken en soğuk ay ortalaması 1,1 °C ile ocaktır (Tablo 1). Yağış değerleri incelendiğinde ise yıllık ortalama toplam yağış miktarı 644 mm’dir. En fazla yağış 101,9 mm ile aralık ayında görülür. En az yağış ise 10,8 mm ile ağustos ayında görülmektedir (Tablo 1 ve Şekil 2).

Tablo 1. Uluborlu’da Aylık Ortalama Sıcaklık ve Ortalama Yağışın Aylara Dağılışı

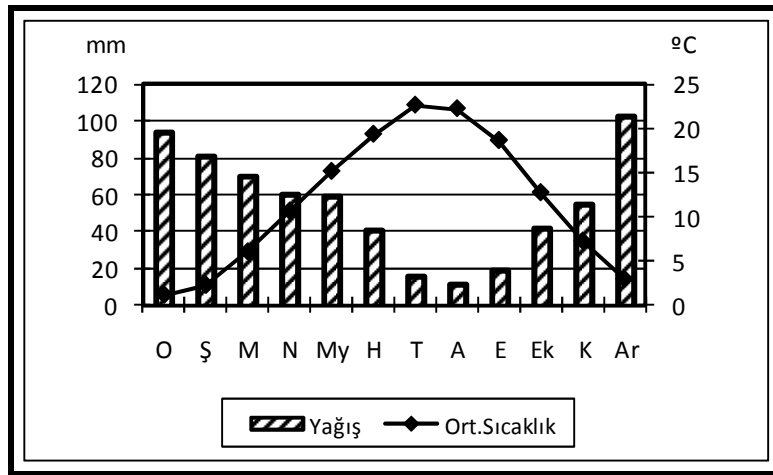
	O	Ş	M	N	My	H	T	A	E	Ek	K	Ar	Yıllık
Ortalama Sıcaklık (°C)	1,1	2,2	6	10,6	15,1	19,3	22,6	22,2	18,6	12,7	7,2	2,9	11,7
Yağış Miktarı (mm)	93,1	80,7	69	59,4	59,1	40,2	15,6	10,8	18,5	41,2	54,5	101,9	644

Kaynak: D.M.İ.G.M. Verilerinden Derlenmiştir (1965-2005)

Kiraz çiçeklenme döneminden hasat edilene kadar olan dönemde bol su isteyen meyve ağacıdır. Bu nedenle ilkbahar ve yaz mevsiminin yağışlı olduğu kesimlerde optimum yetişme ortamı bulmaktadır. Yörede ilkbahar mevsiminde toplam yağışın %29’u görülmektedir. Yaz mevsimindeki yağışlar ise %10,6’lık orana sahiptir (Tablo 1). Bu

bağlamda yaz mevsimindeki yağışlar kiraz tarımı için yeterli olmadığından kiraz bahçelerinin su ihtiyacı Uluborlu Barajı'ndan sulama kanalları ile sulanmaktadır.

Sıcaklık bitkilerin bütün yaşam faaliyetleri için gerekli bir iklim faktörüdür. Bitkilerin hemen hepsinin besin yapmaları, büyümeleri ve üremeleri için, sıcaklık istekleri farklıdır ve genellikle 0 °C'nin üzerindeki sıcaklıklarda hayati faaliyetlerini sürdürürler (Dönmez,1985).

Şekil 2. Uluborlu'da Aylık Ortalama Sıcaklık ve Ortalama Yağışın Aylara Dağılışı

Vejetasyon devresindeki donlar genellikle başlangıç ve bitiş aylarıdır. Kış mevsiminde zirai hayat donlardan zarar görmez. Ancak yörede ilkbaharda meydana gelen don olayları kirazın çiçeklenme dönemine rastlamakta ve olumsuz etki yapmaktadır. Nitekim Uluborlu'da 1967-2005 yılları arasında ilkbahar mevsiminde ortalama 10,6 gün don olayı yaşanmaktadır. Kiraz çiçek açtıktan sonra don olayı yaşanırsa üretim miktarı azalmaktadır (Öztürk, Karamürsel, Bayav ve Öztürk, 2006). Bu durumda önceden araştırma yapılarak donlu günlerde bahçede sisli, dumanlı bir ortam oluşturularak kiraz ağaçlarının don olayından zarar görmesi engellenmelidir.

Uluborlu ilçesinde de mart ve nisan aylarında zaman zaman don olayları yaşanmakta ve çiçeklenmiş kirazlar bu olaydan zarar görmektedir. Bu olayların yaşandığı yıllarda ilçedeki kiraz üretimi azalmaktadır. Nitekim Tablo 3'te de görüldüğü gibi 1998, 2000, 2002, 2004 ve 2005 yıllarında kiraz üretiminde önceki yıla göre düşüşler yaşanmıştır.

Tarımsal faaliyetler için önemli olan bir diğer özellik de yağışın karakteridir. Sağanak yağışlar, çiçek açma dönemlerinde çiçeklerin dökülmesine, meyvenin olgunlaşma zamanında ise meyvelerin fiziki zarar görmesine neden olmaktadır (Hasad, 2005). Uluborlu ilçesinde kış mevsimindeki yağışlar yağmur ve kar olarak düşmekte ve yağmurlar da genellikle sağanak karakter göstermektedir. Ancak ilkbahar ve yaz başlarında sağanak yağışlar az görülmektedir. Bu durum kiraz üretimini olumlu etkilemektedir. Bazı yıllarda ilkbahar ve yaz mevsimlerinde sağanak yağışların görülmesi kiraz üretimini azaltmaktadır.

Kiraz doğal drenajı iyi, humus bakımından zengin, deniz seviyesinden yaklaşık 1000 metre yüksekteki ve yaz aylarında sulama yapılabilen topraklarda daha iyi yetişme imkânı bulmaktadır (Hasad, 2005). Humusça zengin topraklarda çeşitli ve fazla miktarda mikroorganizma bulunduğu için kiraz bahçelerindeki ekosisteme uygundur. Böyle toprakların bulunduğu bahçelerde gübre kullanımı minimum düzeydedir (Hasad, 2005).

Kiraz gelişiminde kirecin de rolü bulunmaktadır. Ancak yüksek miktarda kireç içeren topraklar kiraz yetiştiriciliğine uygun değildir. Az kireçli ve orta düzeyde kireçli topraklar kiraz ziraatı için optimum özellik gösterirler (Başaran ve Okant, 2005). Ayrıca toprağın iyi havalandırılması da kiraz için önemlidir. İlçedeki kiraz bahçeleri incelendiğinde; Uluborlu ilçe merkezi, İleğidağı ve İnhisar köylerinde alüvyal topraklar üzerinde bulunurken, Dereköy ve Küçükcabaca köylerinde ise kolüvyal topraklar üzerinde yer aldığı görülmektedir (Çetin, 2002).

Kiraz ağacı beslenmesinin %90-100'ü kökten olmaktadır. Gıda maddelerinin kökten alınabilmesi için suda erimesi şarttır. Bu nedenle kiraz için topraktaki su durumu oldukça önemlidir. Taban suyu seviyesi ne çok düşük ne de çok yüksek olmalıdır (Hasad, 2005).

Kiraz meyvesinin % 84-90'ı sudur. Böylece meyvenin gelişimi, verim ve kalite doğrudan su ile ilgilidir. İlkbahar yağmurları erken kesilirse, hasada kadar ağaçları gözleyerek damla sulama sistemi ile sulama yapılmalıdır. Kiraz ağacı salma ve yağmurlama sulama sistemlerini de pek fazla sevmez dolayısıyla verim düşer (Gültaş ve Erdem, 2007).

Fotoğraf 1. Uluborlu yöresinde modern yöntem uygulanan bir kiraz bahçesi.

Ülkemizde yanlış uygulama yapılan bir konu da kirazın hasadı bitince sulamanın bırakılmasıdır. Oysa kiraz ağaçları yapraklarını dökene kadar sulamaya devam edilmelidir. Çünkü ağaçlar yapraklarını dökene kadar hayati faaliyetlerine devam ederler (Yazgan, Büyükcangaz, Demirtaş ve Candoğan, 2004). Uluborlu ilçesinde kiraz ağaçları hasattan sonra yapraklarını dökene kadar sulanmaktadır. İlçe tarım müdürlüğünün de desteği ve yönlendirmesi ile Uluborlu Barajından sulama kanalları ile kiraz bahçeleri nisan-ekim

döneminde düzenli olarak sulanmaktadır. Buharlaşmanın yüksek olduğu yaz aylarında kiraz ağaçlarının su ihtiyacı bahçelere salma su yöntemiyle giderilmektedir. Fotoğraf 1’de salma su için hazırlanmış kiraz bahçesi görülmektedir.

3. Uluborlu’da Kiraz Ziraatını Etkileyen Beşeri Faktörler

Kiraz ziraatı üzerinde doğal ortam şartlarının yanı sıra beşeri faktörler de etkilidir. Tarım yapılan alanlarda, mülkiyet durumu ve işlenen sahalanın büyüklüğü tarım faaliyetlerini etkilemektedir (Özçağlar, 1992). Tarımı etkileyen diğer faktörlere rağmen, kırsal kesimin sosyal ve ekonomik düzeni, özellikle toprak mülkiyeti dağılışı da etkilidir (Kara, 1977). Kiraz bahçesi büyük parça halinde ve mülkiyeti üreticiye ait ise verim fazla olmakta, bahçe küçük parçalar halinde ve mülkiyet üreticiye ait değilse verim azalmaktadır. Çünkü sulama, ilaçlama, tarlayı sürme, toplama, budama ve diğer uygulamaların maliyetinde arazinin mülkiyet durumu önem taşır. Tarım işletmelerinin büyüklüğü her bölge ve hatta jeomorfolojik bir ünite (ova, vadi içi, yamaç, plato vb.) bile değişir (Göney,1987).

Yörede kiraz ziraatı yapılan yerlerin hepsinde 0–50 dekar büyüklüğündeki işletmeler yaygındır. Bu da yörede kiraz üretimini olumsuz etkilemektedir. Küçük parçalar halinde ve dağınık mevkilerde bulunan kiraz bahçelerinde, ilaçlama, sulama, toprak bakımı ve hasat gibi konularda modern ziraat yöntemi uygulanmamaktadır. Bu durum üreticilerin ekonomik olarak zarar görmesine neden olmaktadır.

Tarımda gelişmeyi gösteren en önemli unsurlardan birisi tarımsal araç-gereç sayısında meydana gelen değişimlerdir. Yörede 2001 yılı verilerine göre 188 traktör, 205 römork, 818 yağmurlama sulama sistemi ve 50 adet su tankeri bulunmaktadır. Bu tarım araçlarının sayısı Uluborlu’da kiraz ziraatının ileri boyutlarda yapıldığını göstermektedir (Demirkaya, 1998).

Kiraz ziraatının yörede hangi yıl yapılmaya başlandığı, hangi aşamalardan geçtiği ve ziraat kültüründe yaşanan değişimler de etkili olmaktadır (Atasoy ve Demiralay, 1996). Ülkemizde bazı yörelerde yaşandığı gibi yöreye uygun olan bazı ürünler tarım kültürü olmadığı için ve çiftçilerin farklı bir ürünü deneme isteğinin olmaması birçok ürünlerin yetişmesini engellemiştir (Bulut, 2006). Nitekim Uluborlu ilçesinde kiraz ziraatına 1973 yılında başlanmış ve 1985 yılından itibaren ise ihracata yönelik üretime geçilmiştir. 1985-2006 yılları arasında ilçede kiraz ziraatı gelişmiştir.

Ulaşım ve pazarlama da kiraz ziraatında oldukça önemli faktördür. Kiraz, hasadından sonra mümkün olan en kısa sürede tüketilmesi gereken bir meyvedir (Doğanay, 1991). Dolayısıyla yurt içi ve yurt dışındaki pazarlara en kısa sürede ulaştırılması zorunludur. İşte burada ulaşım sektörünün önemi belirginleşmektedir. Toplanan kirazlar yurt içindeki pazarlara kısa sürede ulaştırılırken, yurt dışındaki pazarlara soğuk hava depolu tır ve kargo uçağı ile taşınmaktadır. Bu durum kirazın tüketiciye olan maliyetini arttırmaktadır. Ancak rekabet, tazelik, zamanında ulaşım gibi özellikler dikkate alınınca maliyetin fazla olmadığı görülür. Zaten taze kiraz meyvesinin tüketimi haziran ve temmuz ayları ile sınırlıdır. Bu aylar dışında kiraz tüketime sunulmak istendiğinde soğuk hava depolarında bekletilmektedir.

Araştırma alanının konumu, çevre yerleşmelerle olan ulaşım durumu kiraz ziraatını olumlu yönde etkilemektedir. Yörenin en büyük pazarı başta Avrupa Birliği

ülkeleri olmak üzere ABD, Rusya Federasyonu, Japonya gibi gelişmiş ülkelerdir. Üretilen kirazların %80'i bu ülkelere pazarlanır (Fotoğraf 2). Geri kalan %20'si ise başta Antalya, Ankara, İstanbul ve İzmir olmak üzere yurt içindeki büyük kentlere pazarlanmaktadır (Can, 1998).

Fotoğraf 2. Uluborlu'da yetiştirilen kirazların pazarlandığı kiraz alım merkezi.

4. Uluborlu'da Kiraz Üretimi

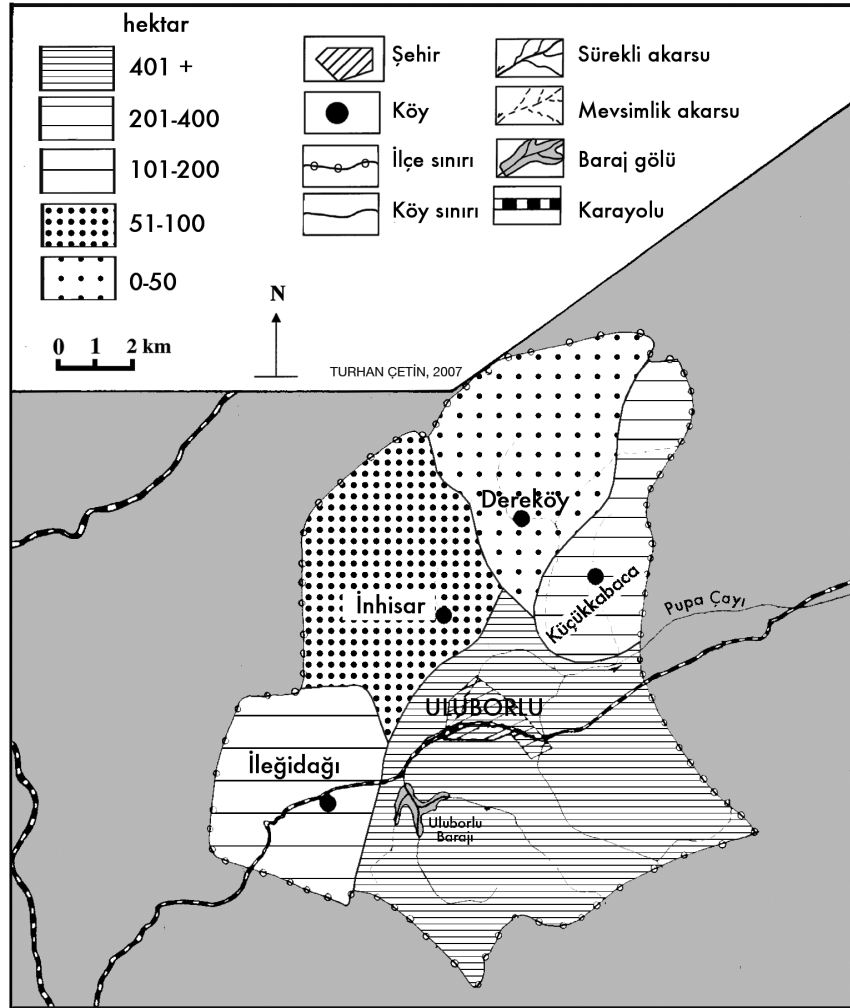
Uluborlu ilçesinde ilk defa sistemli olarak kiraz ziraatı 1973 yılında başlamıştır. İlçede ilk kiraz ihracatı da bu yılda yapılmıştır. (Uluborlum, 2007). Daha sonraki yıllarda ilçede kiraz dikim alanı, üretimi ve ihracatı giderek artmıştır.

Tablo 2. Uluborlu İlçesi'nde Kiraz Dikim Alanları ve Ağaç Sayıları

Yıl	Dikim Alanı (Hektar)	Ağaç Sayısı (Adet)	Yıl	Dikim Alanı (Hektar)	Ağaç Sayısı (Adet)
1985	300	48000	1996	625	100000
1986	325	52000	1997	800	106000
1987	350	56000	1998	855	115000
1988	375	60000	1999	900	126000
1989	380	60800	2000	950	137500
1990	400	64000	2001	965	148000
1991	400	64000	2002	975	156500
1992	440	70400	2003	1000	160000
1993	450	72000	2004	1015	163650
1994	470	75000	2005	1046	167250
1995	600	85000	2006	1060	174200

Kaynak: Uluborlu İlçe Tarım Müdürlüğü (1985–2006).

Kiraz dikim alanlarının 1985–2006 yılları arasında sürekli arttığı görülür. 1985 yılında 300 hektar olan dikim alanı 1995 yılında 600 hektara, 2006 yılında ise 1060 hektara yükselmiştir. Bu durum ilçede kiraz ziraatının öneminin giderek arttığını gösterir. İlçedeki ağaç sayılarına bakıldığında 1985'te 48.000 olan kiraz ağacı sayısı 1995'te 85.000'e, 2006 yılında ise 174.200'e ulaşmıştır (Tablo 2 ve Şekil 4).

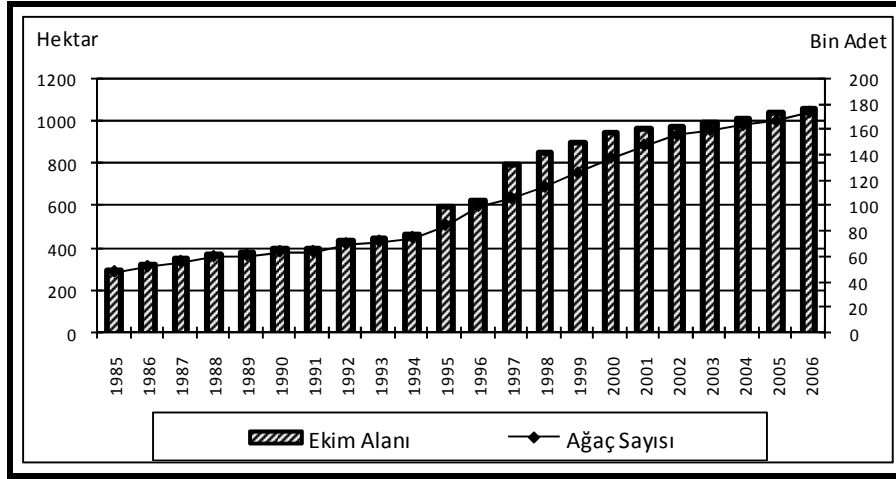

Şekil 3. Uluborlu İlçesinde Kiraz dikim Alanı Miktarları (2006).

Şekil 3'te Uluborlu ilçesinde kiraz dikim alanlarının dağılışı verilmiştir. Buna göre toplam kiraz dikim alanının (1060 hektar) 544 hektarı Uluborlu ilçe merkezinde bulunmaktadır. Uluborlu'yu 223 hektar ile Küçükabaca, 174 hektar ile İleğidağı, 82 hektar ile İnhisar ve 37 hektar ile Dereköy köyleri izlemektedir. Kiraz tarımı Uluborlu ilçe

Uluborlu İlçesinde Kiraz Ziraatı

merkezinin kuzeyi, inhisar köyünün güneyi ve Küçükkabaca köyleri arasındaki alanda yoğunlaşmıştır (Çetin, 2002).

Şekil 4. Uluborlu İlçesinde Kiraz Ekim Alanı ve Ağaç Sayısının Yıllara Göre Dağılımı.

Uluborlu’da kiraz dikim alanı ve ağaç sayısının dolayısıyla da üretimin her geçen yıl artmasında; kiraz ziraatının tarımsal kültür olarak önemsenmesi ve ekonomik girdinin diğer tarım ürünlerine göre fazla olması da etkili olmuştur.

Tablo 3. Uluborlu İlçesi’nde Kiraz Üretimi ve İhracatı

Yıl	Üretim (Ton)	İhracat (Ton)	Yıl	Üretim (Ton)	İhracat (Ton)
1985	1275	760	1996	3500	2800
1986	1380	820	1997	3750	3000
1987	1490	800	1998	1035	800
1988	1590	950	1999	6000	4800
1989	1615	970	2000	2270	1800
1990	1600	1000	2001	5000	4000
1991	1700	1020	2002	2500	2000
1992	1870	1120	2003	6080	4800
1993	1900	1200	2004	3060	2500
1994	2000	1600	2005	3050	2400
1995	3000	2400	2006	6050	4850

Kaynak: Uluborlu İlçe Tarım Müdürlüğü (1985–2006).

İlçede 1985 yılında 1275 ton kiraz üretimi gerçekleştirilmiş (Tablo 3) ve bu miktarın 760 tonu ihraç edilmiştir. Kiraz dikim alanı ve ağaç sayısı sürekli artarken kiraz

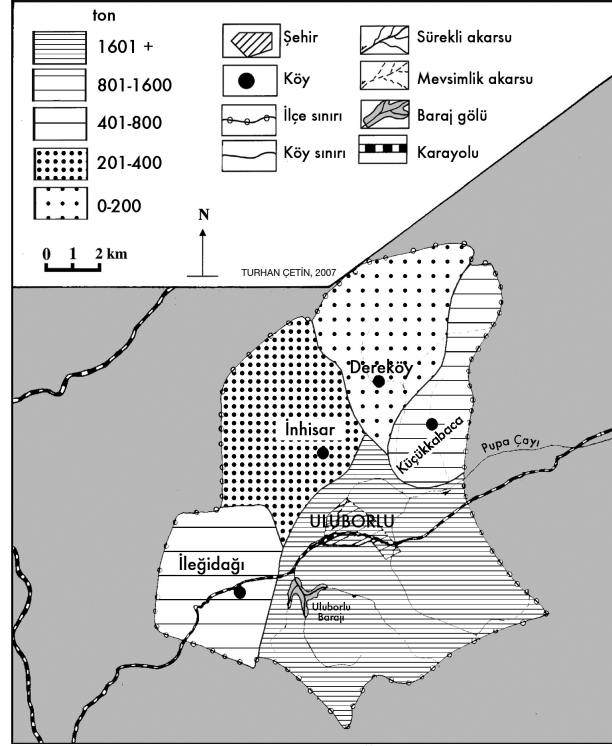
üretimi ve ihracatında iklim koşullarına bağlı olarak dalgalanmalar görülmektedir. Nitekim 1997 yılında üretim 3750 ton olarak gerçekleşmiş ve bunun 3000 tonu ihraç edilirken, 1998 yılında üretim 1035 tona, ihracat ise 800 tona gerilemiştir. Benzer duruma 2000, 2002 ve 2004 yıllarında da rastlanılmaktadır. Bunun sebebi kiraz ağaçları çiçeklendikten sonra meydana gelen şiddetli don olayları sonucunda çiçeklerin ve meyvenin donmasıdır (Öztürk ve diğerleri, 2006).

1999 yılında üretim 6000 tona yükselirken ihracat 4800 tona ulaşmıştır. 2006 yılında üretim 6050 ton olarak gerçekleşmiş ve bunun 4850 tonu ihraç edilmiştir (Tablo 3 ve Şekil 6). Buradan da anlaşıldığı gibi yörede özellikle mart ve nisan aylarında meydana gelen don olayları kiraz ziraatının üretim miktarı ve ihracatında dalgalanmalara neden olmaktadır. Nitekim 1998, 2000, 2002 ve 2004 yılları mart ve nisan aylarında meydana gelen don olaylarına bağlı olarak söz konusu yıllardaki üretim bir önceki yıllara göre yaklaşık yarıya yakın oranda azalmıştır (Tablo 4).

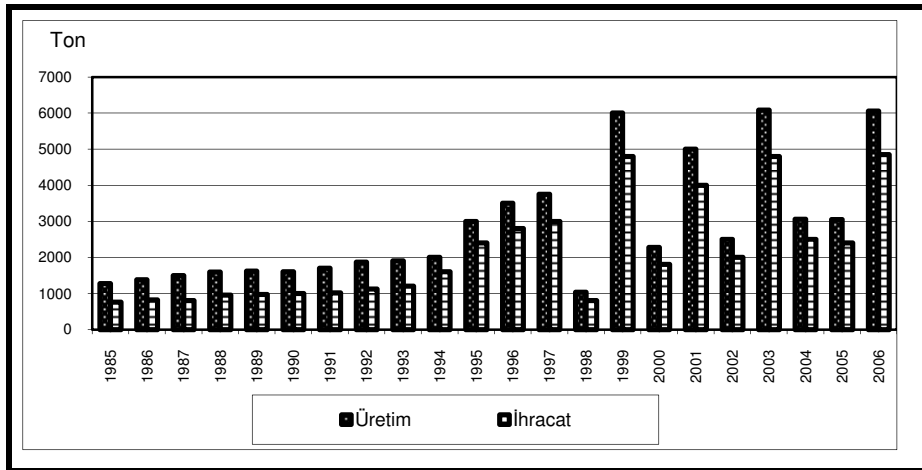
Tablo 4. Uluborlu İlçesi'nde Donlu Günlerin Aylara Dağılışı (1998-2005)

	O	Ş	M	N	My	H	T	A	E	Ek	K	Ar	Topla
1998	26	19	22	1	0	0	0	0	0	0	2	17	87
1999	17	15	15	0	0	0	0	0	0	0	16	16	79
2000	28	24	22	1	0	0	0	0	0	4	10	22	111
2001	17	17	1	0	0	0	0	0	0	5	9	13	62
2002	29	22	5	1	0	0	0	0	0	2	17	21	97
2003	7	24	21	3	0	0	0	0	0	4	17	21	97
2004	20	19	17	5	0	0	0	0	0	0	12	21	94
2005	20	13	13	5	0	0	0	0	0	4	15	16	86

Uluborlu ilçesinde kiraz üretiminin dağılışı haritası incelendiğinde; 2006 yılına göre 6050 ton olana toplam üretimin 3885 tonu Uluborlu ilçe merkezinde gerçekleşmiştir (Şekil 5). Uluborlu'yu 1245 ton ile Küçükkabaca, 414 ton ile İleğidağı, 213 ton ile İnhisar ve 86 ton ile Dereköy köyleri izlemektedir. Uluborlu'da kiraz üretiminin yüksek olmasında; dikim alanlarının fazlalığı, sulama ihtiyacının Uluborlu Barajı'ndan sağlanması ve modern meyvecilik yöntemlerinin uygulanması önemli rol oynamıştır (Demirkaya, 1998; Çetin, 2002; Acar, 1992).

Şekil 5. Uluborlu İlçesinde Kiraz Üretim Miktarları (2006).

Şekil 6. Uluborlu İlçesinde Kiraz Üretimi ve İhracatının Yıllara Göre Dağılımı.

5. Yörenin Kalkınmasında Kiraz Ziraatının Yeri ve Önemi

Türkiye’de 1927 – 2007 yılları arasında kırsal kesimden kentlere doğru hızlı bir göç yaşanmıştır. 1927 %76 olan kırsal nüfus oranı 2000’de % 35’e gerilemiştir. 80 yıllık bu sürede yaşanan göçlerin en temel nedeni geçim sıkıntısıdır. Yani kırsal yörede işi olmayanlar ve ekonomik sıkıntı çekenler büyük kentlere plansız bir şekilde göç etmiştir. Oysa araştırma alanında olduğu gibi her bir kırsal yöre doğal ve beşeri olarak hangi ekonomik faaliyet için uygunsa söz konusu ekonomik faaliyetlerin geliştirilmesi ile yöre halkının ekonomik geliri artacak ve şehirlere yaşanan göç azalacaktır. Bu bağlamda yöredeki kiraz ziraatı Uluborlu ilçesinin ekonomik olarak kalkınmasında önemli yere sahiptir (Fotoğraf 3).

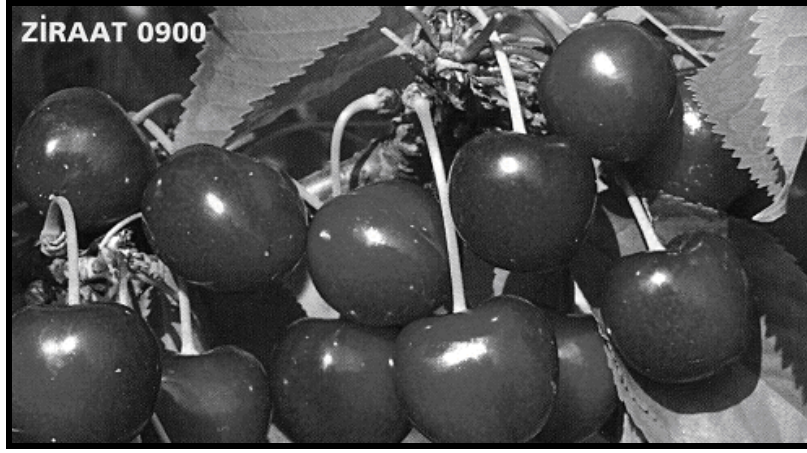

Fotoğraf 3. Hasattan önce olgunlaşan kirazların görünümü.

Kiraz ziraatı ile uğraşan çiftçilerin gelir düzeyleri yüksektir. Dolayısıyla yöreden diğer kentlere yoğun bir göç yaşanmamaktadır. Nitekim 2006 rakamları ile ilçede 4850 ton kiraz ihraç edilmiş ve yaklaşık olarak 9,700,000 Amerikan doları (\$) gelir elde edilmiştir. Türkiye’de bu durumda olan pek az ilçe bulunmaktadır.

İhracat amacıyla hasat edilen kirazlar üretim bölgelerindeki halleden getirilerek dışsatımcılar tarafından alınmaktadır. Alınan bu kirazlar hızla ön soğutma işlemine tabi tutulmaktadır. Böylece çabuk bozulabilen ve narin meyve olan kiraz, 1 ay süreyle depolanabilmektedir. Bu da kirazın pazarlanmasında olumlu etki sağlamaktadır (DPT, 2001).

Yörede en fazla üretimi yapılan “ziraat 0900” tipi kirazdır (Fotoğraf 4). Bu kiraz türünün kabuk rengi kırmızı, meyveleri yuvarlakça kalp şeklinde, meyve eti sert, sulu ve dayanıklıdır. Özellikle de ihracatta tercih edilen türdür. Yaklaşık % 80 ‘i yurt dışına pazarlanmaktadır. Yurt dışında bu kiraz türüne **Türk kirazı** da denilmektedir (Hasad, 2005:16; Uluborlum, 2007). Geriye kalan %20’si de iç piyasada tüketilmektedir.

Fotoğraf 4. Uluborlu yöresinde *ziraat 0900* tipi kiraz ihracatta önemli paya sahiptir.

Kiraz ihracatı taze ve işlenmiş (konserve ve dondurulmuş) olarak yapılır. İhracatın tamamına yakını Avrupa Birliği ülkelerine yapılmaktadır. En fazla kiraz ihraç ettiğimiz ülke Almanya’dır. Bu ülkeyi Hollanda, İngiltere ve Belçika izlemektedir (Çakaryıldırım, 2003).

Yörede yetiştirilen “ziraat 0900” tipi kirazın üretimi artırılırsa, yöre ekonomisinde kiraz ihracatının rolü daha fazla artacaktır (Acar, 1992).

6. Sonuç ve Öneriler

Yörede görülen iklim koşulları Akdeniz iklimi ile Karasal iklim arasında geçiş özelliği göstermesi, araştırma alanında tarım ürünlerinin çeşitli olmasına imkân vermiştir. Özellikle de kiraz ziraatı için uygun ortam sağlamıştır.

1985 yılında Uluborlu barajının tamamlanmasıyla yörede sulanabilen tarım alanlarının oranı artmıştır. Böylece kiraz dikim alanı sürekli artış göstermiştir. Ancak tarım arazilerinin çok parçalı olması tarımsal faaliyetlerde modern yöntemlerin kullanılmasını sınırlandırmıştır.

Kirazın çabuk bozulması pazarlama aşamasında bazı zorlukları beraberinde getirmektedir. Sektörde yaşanan sıkıntılar; çeşitli altyapı eksiklikleri, etkin bir tarım politikasının olmayışı, üreticinin ve pazarlamada yer alan kişi ve kurumların örgütlenememesi, üretici ve pazarlamacı açısından bilgi yetersizliği, finansman sıkıntısı ve nakliye sorunlarıdır.

Ayrıca tarım sektörünün kendine has özelliği gereği doğaya bağlı olması, tarımsal işletmelerin küçük, sayıca fazla ve dağınık olması, uzmanlaşmanın azlığı, verimliliği olumsuz yönde etkilemektedir.

Yörede yetiştirilen kirazın kalitesi oldukça yüksektir, bu nedenle üretilen kirazın yaklaşık %80'i ihraç edilmektedir. Geri kalan kısmı ise yurt içine pazarlanmaktadır. Yörede yeterince soğuk hava deposu bulunmamakta ve meyvelerin bir kısmı çürümektedir. Yöreye yapılacak bir meyve suyu fabrikası hem buradaki meyvelerin değerlendirilmesini sağlayacak hem de buradaki insanlar için iş imkânı yaratacaktır.

Kiraz ihracatının tamamına yakını Avrupa Birliği ülkelerine yapılmaktadır. En fazla kiraz ihraç ettiğimiz ülke Almanya'dır. Bu ülkeyi Hollanda, İngiltere ve Belçika izlemektedir.

Ancak burada üzücü olan bir nokta vardır ki; kendi memleketimizde üretilen en kaliteli kirazların yurt dışındaki pazarlara gönderilmektedir. İkinci ve üçüncü kalite kirazlar yurt içinde satışa sunulmaktadır. Bu da ülkemizdeki tarımsal planlamanın eksik olduğunu göstermektedir.

Yöredeki kiraz ziraatının istenilen düzeye ulaşabilmesi ve Dünya rekabetini sürdürebilmesi için aşağıda bazı öneriler sunulmuştur:

* Son yıllarda kiraz bahçelerinde bilinçsiz hormon kullanımı yaygınlaşmaktadır. İnsan sağlığı ve ihracat açısından zararlı olan bu uygulama en kısa sürede durdurulmalıdır.

* Modern kiraz yetiştiriciliğinin gelişebilmesi için en etkili ve kısa yol, ağaçları bodurlaştırarak birim alandan daha fazla ürün almaktır (Acar, 1992). Bodurlaştırma budama ve bodur fidan dikimi ile yapılır. Bu çalışmaların hızla sürdürülmesi ve çiftçilerin bilinçlendirilmesi gerekir.

* Kiraz üretiminde ulusal ve uluslararası piyasaların talebi dikkate alınarak, yıl boyunca istenilen düzey ve kalitede karşılanabilmesi için kontrollü-atmosferli soğuk hava deposu, paketleme tesisi gibi gerekli altyapı desteği oluşturulmalıdır.

* Tarımdan elde edilen gelirin artırılması ve tarım yöntemlerinin geliştirilebilmesi için, çiftçi nüfus eğitilmeli, gerekli destek (kredi, tohum, gübre vb.) verilmeli ve ürünlerin pazarlanmasında kolaylık sağlanmalıdır.

* Kiraz yetiştiriciliğinde verim artışından çok kalitedeki artış daha önemlidir. Bunun için, ekolojik bölgeler göz önünde bulundurularak; Bahçe Kültürleri Araştırma Enstitülerinde yapılan denemeler sonucunda seçilen ve tavsiye edilen verimli ve yüksek kaliteli kiraz çeşitleri tercih edilmelidir.

* Muhafaza süresi çok kısa olan kirazın pazarlanmasında tüketiciye en kısa zamanda ulaşabilmesi için, ihracatta soğuk hava depolu ulaşım araçlarından özellikle de kargo uçaklarından yararlanılmalıdır.

* Hasat ve hasat sonrası kayıplar %30'u bulmaktadır. Kiraz hasadında çalışan işçiler eğitilmiş olmalıdır. Kirazı toplarken hem meyveye hem de ağaca hasar verilmemelidir.

* 2005 yılından itibaren AB ülkeleri Eurepgap sertifikası olmayan ürünleri almayacağını belirtmiştir. Bu durum Türkiye'nin ihracatını olumsuz etkileyecektir. Ancak Uluborlu'daki kiraz üreticileri Eurepgap sertifikasını alarak kiraz ihracatındaki problemi çözmüştür. Sertifikayı Kiraz Kooperatifi üreticiler adına alırsa maliyeti daha da azalacaktır.

* İlçede yetişen kirazın tanıtımını yapmak amacıyla 22 yıldır düzenlenen ve geleneksel hale gelen Altın Kiraz ve Yağlı Güreş Şenlikleri, uluslararası boyuta taşınmalıdır (Fotoğraf 5).

Fotoğraf 5. Uluborlu'da 22 yıldır Altın Kiraz ve Yağlı Güreş Şenlikleri düzenlenmektedir.

* İlçenin ana karayolu ve demiryolu ile bağlantısı güçlendirilmeli ve özellikle Antalya havalimanına bağlantısı artırılmalıdır. Bu bağlamda Keçiborlu-Uluborlu-Senirkent-Konya, Keçiborlu-Uluborlu-Senirkent-Afyon ve Uluborlu-Senirkent-Eğiridir-Isparta karayolu güzergâhlarının geliştirilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Acar, M. (1992). *Uluborlu ve Senirkent Yöresinde Yetiştirilen Kirazların Makro Besin Elementleri Bakımından Beslenme Durumlarının Belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Aksoy, T. ve Demiralay, İ. (1996). *Senirkent İlçesinin Tarımsal Yapısı, Sorunları ve Çözüm Önerileri*. Ankara: Senirkent Kültür ve Yardımlaşma Derneği Senirkent Sempozyumu Bildirileri s.41-86.
- Başaran, M. ve Okant, M. (2005). Bazı Toprak Özelliklerinin Eldivan Yöresinde Yetiştirilen Kirazların Beslenme Durumu Üzerine Etkisi. *Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi tarım Bilimleri Dergisi*, 11(2), 115-119.
- Bulut İ. (2006). *Genel Tarım Bilgileri ve Tarımın Coğrafi Esasları (Ziraat Coğrafyası)*. Ankara: Gündüz Eğitim Yayıncılık.

- Burak, M., Ergün, M. E. ve Yalçinkaya, E. (2001). *Meyvecilik, Kiraz Raporu*, DPT, VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Bitkisel Ürünler Özel İhtisas Komisyonu, Meyvecilik Alt Komisyonu Raporu. Yayın No:DPT:2649-ÖİK:657, s. 174-203, Ankara.
- Can, H. H. (1998). *Uluborlu'nun Dünü Bugünü*. Isparta: Bizim Uluborlu Gazetesi Cumhuriyetin 75. Yılı Yayınları No:1.
- Çakaryıldırım, N. (2003). Kiraz. *Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü Bakış Dergisi*, 12(3), 1-4.
- Çetin, T. (2002). *Gençali Ovası ve Çevresinde Doğal Ortam Şartları İle Beşeri ve Ekonomik Faaliyetler Arasındaki İlişkiler*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Demirkaya, H. (1998). *Uluborlu-Senirkent-Hoyran Havzası'nın Beşeri ve Ekonomik Özellikleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Doğanay, H. (1991). *Ziraat Coğrafyası, Genişletilmiş 2. Baskı*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Ders Notları No:23.
- Doğanay, H. (1998). *Türkiye Ekonomik Coğrafyası*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Dönmez, Y. (1985). *Bitki Coğrafyası*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayınları No: 3213.
- Göney, S. (1987). *Türkiye Ziraatının Coğrafi Esasları-I*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları No:2600.
- Gültaş, H.T. ve Erdem Y. (2007). Bodur Kiraz Bahçelerinde Damla ve Mikro Yağmurlama Sulama Yöntemlerinin Yatırım ve İşletme Masrafları Yönünden Karşılaştırılması. *Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi*, 13(1), 38-46.
- Hasad Yayıncılık (2005). *Kiraz/Vişne Yetiştiriciliği*. İstanbul: Hasad Yayıncılık.
- Kahraman N., Atayeter, Y. ve Arıbaş, K. (1998-1999). Barla ve Karakuş Dağları Batı Uzantılarının Jeomorfolojisi. İstanbul: *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Marmara Coğrafya Dergisi*, (2), 201-223.
- Kara, H. (1977). Çukurova'nın Üç Köyünde Tarım-Nüfus İlişkileri ve Bölge Kır Kesimi Sorunları Konusunda Bir İnceleme. Ankara: *Ankara Üniversitesi Dil, Tarih-Coğrafya Fakültesi Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, (8).
- Küden, A. ve Sırış, Ö. (2001). *Ülkemiz Yayla Koşullarına, Uygun Yeni Kiraz Çeşitlerinin Meyve Verimi ve Kalitesi Üzerine Çalışmalar*. I. Sert Çekirdekli Meyveler Sempozyumu, 25-28 Eylül, Yalova.
- Özçağlar, A. (1992). Türkiye'de Tarım Alanlarının Coğrafi Dağılışı. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil, Tarih-Coğrafya Fakültesi *Türkiye Coğrafyası Uygulama ve Araştırma Dergisi*, (1), 15-55.

Uluborlu İlçesinde Kiraz Ziraatı

Öztürk, F., Karamürsel, D., Bayav, A., Öztürk, G. (2006). *Türkiye'de Kiraz Üretimi, Pazarlaması ve Dış Satım Potansiyeli*. Eğirdir Bahçe Kùltürleri Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü web sayfasından alınmıştır (erişim tarihi:19.02.2007).

Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK). (2001). *Tarımsal Yapı ve Üretim*. Ankara.

Uluborlu Belediyesi. (2007). Uluborlu ve Kiraz. *Dünden Bugüne Uluborlum Kùltür ve Yaşam Dergisi*, 1(1),18-23.

www.ebkae.gov.tr/belgeler/kirazyet.htm

www.arastirma-yalova.gov.tr/faydali/kiraz.htm

Yazgan, S., Büyükcangaz, H., Demirtaş, Ç., Candoğan B.N. (2004). Genç Kiraz Ağaçlarında (*Prunus avium*) Farklı Sulama Programlarının Vejetatif Gelişme Parametreleri ve Bitki Su Tüketimi Üzerine Etkileri. *Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*,18(2), 1-12.